

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.2.5>

WDRAŻANIE NARZĘDZI PEDAGOGICZNYCH O KIERUNKU INTERAKTYWNYM W KSZTAŁTOWANIU PARTNERSKICH RELACJI MŁODZIEŻY W ŚRODOWISKU EDUKACYJNYM INSTYTUCJI SZKOLNICTWA ŚREDNIEGO

Inna Simsit

*aspirant Wydziału Teorii i Historii Pedagogiki Kijowskiego Uniwersytetu imienia Borysa Hrinchenki
(Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0001-7503-6196

e-mail: i.korabelska.asp@kubg.edu.ua

Adnotacja. Ustalono, że pomimo faktu, że nowoczesny proces pedagogiczny zachodzi w zmieniających się warunkach (okresowe stosowanie zdalnej formy edukacji), ważne jest wdrożenie elastycznych interaktywnych narzędzi pedagogicznych, które zapewniłyby ukierunkowane działania nauczyciela i młodzieży (uczniów) w zakresie organizacji relacji między sobą w celu dalszego rozwoju. Biorąc to pod uwagę, badanie problemu wdrożenia interaktywnego narzędzia pedagogicznego rozwoju składników partnerskich relacji młodzieży w środowisku szkolnym jest istotne na obecnym etapie kształtowania myśli naukowej. Wśród głównych metod, przy których użyciu napisany jest artykuł, są: metoda systematyzacji umożliwiająca uogólnienie podejść naukowych dotyczących badanej problematyki; metoda porównawcza stosowana do porównywania pozycji autorów. Badanie podejść naukowych pozwoliło sformułować zestaw interaktywnych narzędzi pedagogicznych do rozwoju elementów tworzenia partnerskich relacji młodzieży w środowisku szkolnym.

Słowa kluczowe: związki partnerskie młodzieży, elementy, facylitacja, warunki środowiska szkolnego, interaktywne narzędzia pedagogiczne, sytuacja pedagogiczna.

INTRODUCTION OF PEDAGOGICAL TOOLS OF INTERACTIVE ORIENTATION IN THE FORMATION OF PARTNERSHIPS OF ADOLESCENTS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF SECONDARY EDUCATION

Inna Simsit

*Postgraduate Student at the Department of Theory and History of Pedagogy
Borys Hrinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0001-7503-6196

e-mail: i.korabelska.asp@kubg.edu.ua

Abstract. It is established that due to the fact that the modern pedagogical process takes place in changing conditions (periodic use of distance education), it is important to introduce flexible interactive pedagogical tools that would provide targeted activities of teachers and adolescents (students) to organize relationships with each other. development. In view of the above, the study of the problem of introducing interactive pedagogical tools for the development of components of adolescent partnerships in the school environment is relevant at the current stage of formation of scientific thought. Among the main methods with which the article was written are: the method of systematization, which allowed to generalize scientific approaches to the research problems; comparative method, which is used to compare the positions of the authors. The study of scientific approaches allowed to formulate a set of interactive pedagogical tools for the development of components of the formation of partnerships of adolescents in the school environment.

Key words: adolescent partnerships, components, facilitation, school environment conditions, interactive pedagogical tools, pedagogical situation.

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ІНТЕРАКТИВНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ У ФОРМУВАННІ ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМИН ПІДЛІТКІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Інна Сімсїт

*аспірант кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0001-7503-6196

e-mail: i.korabelska.asp@kubg.edu.ua

Анотація. Встановлено, що з огляду на те, що сучасний педагогічний процес відбувається за змінюваних умов (періодичне використання дистанційної форми освіти), важливим є впровадження гнучких інтерактивних педагогічних інструментів, які би забезпечували цілеспрямовану діяльність педагога та підлітків (учнів) щодо

організації взаємин між собою з метою подальшого розвитку. Вивчення проблеми впровадження інтерактивного педагогічного інструментарію розвитку компонентів партнерських взаємин підлітків за умов шкільного середовища є актуальним на нинішньому етапі формування наукової думки. Серед основних методів, із використанням яких написана стаття, є: метод систематизації, що дав змогу узагальнити наукові підходи щодо досліджуваної проблематики; порівняльний метод, який застосовано для зіставлення позицій авторів. Вивчення наукових підходів дозволило сформулювати комплекс інтерактивних педагогічних інструментів розвитку компонентів формування партнерських взаємин підлітків за умов шкільного середовища.

Ключові слова: партнерські взаємини підлітків, компоненти, фасилітація, умови шкільного середовища, інтерактивні педагогічні інструменти, педагогічна ситуація.

Вступ. Сприяння формуванню компонентів партнерських взаємин підлітків, пов'язане зі спеціальною організацією цього процесу з боку закладу середньої освіти, передбачає використання відповідного педагогічного інструментарію, від ефективності та доцільності вибору котрого залежить стан розвитку основних особливостей мотиваційно-ціннісного, когнітивного й операційно-діяльнісного компонентів партнерських взаємин підлітків. Враховуючи те, що сучасний педагогічний процес відбувається за змінюваних умов (періодичне використання дистанційної форми освіти), важливим є впровадження гнучких педагогічних інструментів, які би забезпечували цілеспрямовану діяльність педагога та підлітків (учнів) щодо організації взаємин між собою з метою подальшого розвитку. Вивчення проблеми впровадження інтерактивного педагогічного інструментарію розвитку компонентів партнерських взаємин підлітків за умов шкільного середовища є актуальним на нинішньому етапі формування наукової думки.

Метою дослідження є систематизація інтерактивного педагогічного інструментарію розвитку компонентів партнерських взаємин підлітків за умов освітнього середовища закладу середньої освіти. Для досягнення визначеної мети встановлено такі *завдання*: визначення основних видів інтерактивного педагогічного інструментарію за вказаним напрямом; систематизацію зазначених інтерактивних педагогічних інструментів залежно від використання за компонентами формування партнерських взаємин підлітків.

Матеріал і методи досліджень. Дослідження здійснено за матеріалами наукових досліджень науковців у сфері педагогіки, психології. Серед основних методів, із використанням яких написана стаття, є: метод систематизації, що дав змогу узагальнити наукові підходи щодо досліджуваної проблематики; порівняльний метод, який застосовано для зіставлення позицій авторів.

Результати. Розглянемо основні підходи науковців стосовно використання інтерактивних педагогічних інструментів розвитку компонентів феномену партнерських взаємин підлітків освітнього середовища закладів середньої освіти.

По-перше, сформулюємо основні інструменти зазначеної категорії стосовно сприяння становлення мотиваційно-ціннісного компоненту цього процесу.

Відповідно до твердження І. Макаричєвої (Макарьчева, 2018: 108) використання такого виду інтерактивного педагогічного інструменту, як дискусії є елементом активації пізнавальних і соціальних мотивів навчання, сприяє розвитку інтересів. Як вказують Т. Малихіна, Н. Сердюк (Малихіна, Сердюк, 2015: 38), групові дискусії, пов'язані з вільним вибором думками, знаннями підлітків, сприяють формуванню у них здатності до слухання інших, розуміння їхніх позицій, зниженню емоційної упередженості. Вказане відбувається, за справедливим твердженням авторів, через те, що підлітки можуть вільно висловлювати власні погляди, зіставляти їх із позиціями опонентів, котрі мають аналогічний соціальний статус, взаємодіяти з ними у спробах встановлення певних питань. Судячи з підходу авторів, вказаний педагогічний інструмент сприяє розвитку мотиваційної складової частини та забезпечує розвиток особистісних цінностей, оскільки підлітки в ході дискусій формують готовність до визнання поглядів, цінностей інших. У дослідженні П. Жіувковського (Ziółkowski, 2016: 170, 174) також вказується на те, що орієнтир на дискусійний педагогічний інструмент є важелем розвитку позивної мотивації успіху, сприяє створенню особистісних навичок ініціативності та ціннісних складників (зокрема поваги, розуміння та прийняття думок інших). П. Жіувковський (Ziółkowski, 2016: 170, 174) зазначає, що ефективність дискусії залежить від порядку та умов її використання з боку фасилітаторів (педагогів). Автор зазначає, що її проведення на груповому (або на індивідуальному) рівні передбачає комфортність обговорення, використання спокійної, довірливої атмосфери, пов'язаної з увагою, повагою та добротою. Вказані умови створюються педагогами у ненав'язливій, демократичній формі рекомендацій, із переконанням, що їх дотримання дасть змогу досягти ефекту. Вивчення поглядів дослідників свідчить про те, що впровадження інструменту дискусій підтримується і визнається ефективним у формуванні мотиваційно-ціннісного компоненту партнерських взаємин підлітків у шкільному середовищі.

Як свідчать матеріали досліджень (Малихіна, Сердюк, 2015: 38, 39; Ziółkowski, 2016: 170, 174; Грахова, Насонова, 2017), дискусії, які організуються цілеспрямовано для підвищення сформованості мотиваційно-ціннісної компоненти партнерських взаємин підлітків, можуть передбачати обговорення досягнень певних осіб у навчанні, активну позицію у процесі опанування знань. Для проведення таких дискусій можна визначити кожному підлітку завдання: підготувати відомості про одну особу і коротко їх викласти перед однокласниками. У межах дискусій (30 хв) всім бажаючим пропонується оцінити мотиваційні засади досягнень таких відомих осіб, виділити провідні мотиви досліджуваних. Такі заняття, як дискусії за напрямком опанування мотиваційного комплексу до навчання формує у підлітків певний базис знань щодо мотивації. Також стосовно особистісних цінностей можуть проводитися дискусії, у рамках яких розглядаються певні події та вчинки, виокремлюються види особистісних цінностей, якими керуються люди. Дискусія виступає

як групова форма роботи. У процесі дискусій у середовищі школи педагог виступає не як керівник, а як фасилітатор, котрий сприяє ходу цього процесу (Грахова, Насонова, 2017).

У положеннях науково-методичних праць доведено ефективність використання розвивальних вправ як інтерактивного інструменту формування мотиваційно-ціннісного компоненту партнерських взаємин підлітків у шкільному середовищі. Зокрема, на можливості застосування такого інструменту у складі корекційно-розвивальних програм, у системі розвитку готовності школярів цієї вікової групи до навчальної роботи, забезпечення соціалізації наголошують А. Татяничков (Татяничков, 2015), який викладає методичні засади організації такого виду вправ стосовно підвищення мотиваційної складової частини, націленої на стимулювання до навчання; Н. Сердюк (Сердюк, 2016), у дослідженні котрої подано методичні та теоретичні аспекти розвитку у підлітків мотивації атракції до однолітків, формування ціннісних складників тощо.

Дослідження наукових поглядів на проблематику розробки та впровадження розвивальних вправ за вказаним компонентом дозволило встановити, що їх склад може бути представлений такими видами, як:

- розвивальні вправи, основані на формуванні переліку мотивів (знання мотивів підлітками). З боку педагога (фасилітатора) пропонується підліткам скласти такий перелік із коротким обґрунтуванням кожного мотиву щодо взаємин із оточенням (однокласниками, педагогами, батьками, сусідами, друзями тощо), стосовно власного навчання. Після складання перелік подається педагогу у паперовій або електронній формі (надсилається на електронну пошту, оговорені види комунікаційного зв'язку (WhatsApp, Viber, Telegram тощо));

- перелік мотивів он-лайн (анонімно). Педагог (фасилітатор) дає підліткам завдання скласти вказаний перелік із коротким обґрунтуванням кожного мотиву стосовно взаємин з однокласниками, батьками, педагогом, власного навчання. Здійснена вправа представляється в рамках чату класу без вказівки на прізвище та ім'я учня. Здійснюється обговорення та вивчення складу мотивів, визначених анонімно. Така вправа забезпечує прояв більшої свободи у прийнятті рішень, здатності до висловлення власної думки без орієнтування на те, як це буде сприйнято оточуючими.

Варто зауважити, що використання розвивальної вправи на формування переліку мотивів у режимі он-лайн (анонімно) забезпечує більші можливості прийняття цінностей інших, розвитку мотивації. Оскільки у підлітковому віці через особливості атракційності виявлення почуттів, думок діти схильні знизити комфортність відкритих взаємин з однолітками, використання анонімного варіанту вправи дасть змогу отримати навички та знання щодо мотивів та ціннісної складової частини.

Згідно із твердженням В. Старченко (Старченко, 2012) педагогічна ситуація як один із видів педагогічних інструментів є спеціально створеними педагогом внутрішніми умовами щодо набуття вмінь, розвитку навичок оволодіння складовими частинами мотиваційно-ціннісного компоненту. Відповідно до визначення Є. Рамзаєвої (Рамзаєва, 2017: 83) педагогічна ситуація може розглядатися як комплекс обставин та умов, спеціально створюваних педагогом, або таких, що з'являються у спонтанній формі під час педагогічних процесів, також це можуть бути короткострокові взаємодії педагогів з учнями (групами, класом), основані на демонстрації протилежних цінностей, норм, цінностей, інтересів, які супроводжуються певними емоційними проявами та націлені на перебудову моделі поведінки, взаємин осіб (підлітків). Щодо розвитку елементів мотиваційно-ціннісного компоненту педагог може здійснювати створення педагогічних ситуацій згідно із проблемними аспектами розвитку мотивації й особистісно-ціннісних орієнтирів підлітків, які визначені у ході взаємин із дітьми. З огляду на те, що відповідно до вікових характеристик у підлітків виникають проблеми прийняття переконань і цінностей інших, важливим є створення таких педагогічних ситуацій, які би сприяли формуванню у них ціннісних орієнтирів.

У межах вказаного напрямку можна запропонувати такі види педагогічних ситуацій, котрі передбачатимуть вирішення низки проблемних аспектів у контексті формування складових частин мотиваційно-ціннісного компоненту партнерських взаємин:

Стосовно проблеми прийняття музичних переваг інших, то слід зазначити, що, якщо у класі є певні групи, особи, які мають різні музичні уподобання, і це не схвалюється або засуджується іншими, існують конфронтації між групами. До певної дати учням 5- та 6 класів у рамках кожного класу на уроках мистецтва пропонується розробити обкладинку альбому певної музичної групи (або виконавця). Клас ділиться на групи таким чином, щоб у кожній із них були учасники протистояння щодо музичних переваг. Для оцінки кращого варіанту призначалася комісія, до складу якої входили батьки, учителі, учні з інших класів. Вказана педагогічна ситуація сприятиме орієнту на досягнення кращого результату через врахування поглядів інших, прийняття їхніх позицій, виявлених у ході спільної проектної роботи. За умов реалізації зазначеної педагогічної ситуації, як і в інших, що наводяться нижче, педагог виступає у ролі фасилітатора, який підтримує підлітків як на рівні груп, класу, так і особисто щодо кожного учня. У разі, якщо запропонована педагогічна ситуація починає розвиватися не за сценарієм (виникнення проблем різного характеру, таких як: конфлікти між підлітками, небажання брати участь у проекті, відсутність ініціативності, активності, орієнтир на те, що ініціатива та всі важливі рішення прийме інший), педагог сприяє керуванню взаємин у її межах за напрямком, який буде найбільш оптимально відповідати попередньо встановленим цілям. Для цього використовуються відповідні стимулювальні, особистісні інструменти підтримки. Вказана педагогічна ситуація може бути використана також для формування операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків з огляду на те, що визначено проведення спільної проектної діяльності.

Щодо проблеми прийняття цінностей інших щодо участі у нетрадиційних субкультурах, то, якщо у класі є певні групи, особи, котрі є членами підліткових субкультур, існує протистояння і неприйняття.

Пропонується створення кількох нових субкультур до певної дати. Клас поділяється на групи, до яких входять учасники, які є членами протистояння. Кожна нова субкультура повинна продемонструвати власні елементи, декларації прояву. У ході реалізації такої педагогічної ситуації у процесі спільного проекту підлітки визнають цінності інших, стають менш агресивно налаштованими до інтересів інших осіб, приходить також певне розуміння стосовно штучності таких утворень. Представлена педагогічна ситуація може застосовуватися також для формування операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків, оскільки передбачена спільна, проектна діяльність.

У контексті вирішення проблеми низької мотивації до навчання, участі у певних видах занять у школі, необхідності розвитку комплексу мотивації серед учнів (підлітків) класу може бути реалізовано педагогічну ситуацію, яка включатиме такі етапи: 1) розробку програми-додатку оцінки рівня знань і навичок із відповідної дисципліни, що дає змогу оцінити здатність підлітка викладати та передавати знання, навички іншим; 2) пропозицію всім учням проходження тесту в рамках програми-додатку; 3) у разі отримання позитивного результату, який би підтверджував статус особистості, учень у порядку черги виступає у ролі вчителя (фасилітатора) за певним тематичним напрямком; 4) після проходження такої практики всі можуть викласти своє бачення результатів діяльності учня, котрий виступає у ролі вчителя (фасилітатора); 5) демонстрація можливості викладання стає мотивом для розвитку мотивації до діяльності в інших учнів класу, сприяє формуванню у них мотиваційного комплексу, лідерських якостей. Зазначена педагогічна ситуація, як і попередні, може бути також використана для формування операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків, оскільки у її змісті передбачена спільна, проектна діяльність.

У розрізі різних проблемних напрямів, які належать до сфери мотиваційно-ціннісного компоненту, у педагога може бути сформовано кейс педагогічних ситуацій із порядком і / або варіантами їх вирішення й аналізу. При формуванні такого кейсу можуть братися до уваги як основні пріоритети, тобто вікові характеристики досліджуваних підлітків, так і суб'єктивні середовищі характеристики конкретного класу підлітків у шкільному середовищі. Загалом традиційно у педагогіці виділяють проблемні педагогічні ситуації та педагогічні ситуації успіху. Проблемні педагогічні ситуації пов'язані із ситуаціями, які виникли у суб'єктів навчання (школярів) щодо навчальної діяльності, взаємин із однолітками (однокурсниками) і які потребують сприяння вирішенню з боку фасилітатора (педагога) за напрямком оцінки, забезпечення умов подолання. Педагогічні ситуації успіху переважно є спеціально створюваними педагогом, передбачають сприяння досягненню позитивних цільових результатів, підтримки у їх досягненні, схваленні та стимулюванні педагогом учнів до нових успіхів через їх демонстрацію перед іншими.

По-друге, визначимо основні інтерактивні педагогічні інструменти сприяння формуванню когнітивного компоненту партнерських взаємин підлітків.

Вивчення наукових підходів (Татьянчиков, 2015; Ziółkowski, 2016; Murty, Calabro, Luna, 2016) показало, що стосовно когнітивного компоненту партнерських взаємин підлітків модно використовувати ігри, роботу з картами, підручниками, опорними схемами, обладнанням, групові дискусії, тренінгові програми стосовно опанування багатьох дисциплін. Варто зауважити, що роботу з підручниками, картами, опорними схемами, обладнанням, групові дискусії, тренінгові програми рекомендують використовувати також стосовно формування операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків.

На підставі вивчення положень науково-методичних підходів виділено ігри, які можна впроваджувати у педагогічні процеси, які би забезпечували фасилітацію становлення вікових особливостей підлітків у школі, а саме:

1) ділові ігри можна організувати у процесі вивчення іноземних мов. Як приклад, може бути проведена гра «Обслуговування пасажира в таксі, аеропорту, на залізничному вокзалі, в магазині, в кафе»;

2) творчі ігри сприяють розвитку креативного мислення й уяви в атмосфері змагальності й азарту підлітків шкільного середовища. До складу прикладів таких ігор можна запропонувати віднести використання сучасних флеш-ігор, націлених на розвиток таких особистісних характеристик і навичок, вказані ігри представлені у мережі Інтернет, вони постійно збільшуються. Серед найбільш науково обґрунтованих, на наш погляд, до творчих ігор, присвячених розвитку креативності, нестандартності мислення можемо віднести:

– японську гру «Впиймай kota», розроблену знаменитою японською дизайнерською лабораторією Gamedesign (gamedesign.jp). Має оригінальну назву «Chat Noir» («Чорний кіт» – із французької). Вказана гра передбачає перевірку здатності вирішення нестандартних завдань, забезпечує можливість тренування навичок пошуку креативних рішень. Зазначена онлайн флеш-гра включає: пропозицію описати картинку, котра має множинні значення та схожа на каракулі, які зазвичай школярі малюють машинально на папері під час лекції або уроку. Стосовно кожної картинки автори визначально закладають варіативність її інтерпретації;

– «IQ Ball» – онлайн флеш-гра, що може бути використана для розвитку творчих навичок підлітків, передбачає пошук нетривіальних і максимально ефективних рішень;

– гра «Матриця пам'яті» у різних версіях, яка націлена на тренування пам'яті та концентрації, що важливо і для розвитку творчих здібностей.

Вивчення наукових праць (Макарычева, 2018; Ziółkowski, 2016) показало, що застосування групової дискусії може забезпечити опанування знаннями, визначення певних ключових аспектів теми, яка вивчається. Можна запропонувати організацію групової дискусії (обговорення теми напівголосно) для вивчення певних тем у рамках вивчення різного складу шкільних предметів. Для проведення такої дискусії всі учні класу розбиваються на невеликі підгрупи, котрі обговорюють ті чи інші питання, що входять в тему заняття.

Обговорення може організуватися двоюко: або все підгрупи аналізують одне і те саме питання, або якась велика тема розбивається на окремі завдання. Традиційні матеріальні результати обговорення такі: складання списку цікавих думок, виступ одного або двох членів підгруп із доповідями, складання результатів дискусії. У кінці дискусії необхідно зробити узагальнення, сформулювати висновки, показати, що визначила група (які нові знання, навички). Наведена схема групової дискусії може бути також використана для формування операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків, оскільки вона передбачає спільну, проектну діяльність.

Використання таких інструментів, як робота з підручниками, картами, обладнанням, опорними схемами сприяє опануванню, продукуванню та передаванню знань і навичок. Вказані інструменти використовуються зазвичай у сучасній школі на постійній основі.

Участь у тренінгах є елементом розвитку когнітивного компоненту партнерських взаємин підлітків. Серед основних видів тренінгів є: тренінги щодо підвищення рівня знань, навичок за певними предметами; тренінги стосовно підвищення рівня креативності, уяви тощо.

По-третє, розглянемо основні інтерактивні педагогічні інструменти сприяння розвитку операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків.

Аналіз науково-методичної літератури (Макарьчева, 2018; Рамзаева, 2017; Старченко, 2012; Ziółkowski, 2016) показав, що стосовно операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків пропонується використання таких інструментів, як педагогічна ситуація, дискусія стосовно прийняття оптимального варіанту рішення для здійснення певних видів діяльності та робота з підручниками, картами, обладнанням, опорними схемами, участь у тренінгах. Всі вищезазначені інструменти були запропоновані стосовно використання щодо формування двох інших компонентів. Вирізнятися може вибір дискусії, зокрема, щодо підвищення складників цього компоненту може бути використано дискусію стосовно прийняття оптимального варіанту рішення для здійснення певних видів діяльності. Така дискусія може стосуватися прийняття підлітками класу колегіального рішення щодо участі у певному конкурсі, акції, змаганнях (інших видах діяльності, участь у яких потребує спільної проектної участі) обговорення певних аспектів такого заходу, ухвалення кінцевого рішення, узгодженого на рівні всіх учасників (учнів класу).

Висновки. Було здійснено систематизацію складників інтерактивного педагогічного інструментарію розвитку компонентів партнерських взаємин підлітків за умов освітнього середовища закладу середньої освіти. Встановлено, що до інструментів зазначеної категорії стосовно сприяння становлення мотиваційно-ціннісного компоненту такого процесу можна віднести, зокрема: дискусії, розвивальні вправи, педагогічні ситуації. Стосовно застосування основних інтерактивних педагогічних інструментів сприяння формуванню когнітивного компоненту партнерських взаємин підлітків виділено: ігри, роботу з картами, підручниками, опорними схемами, обладнанням, групові дискусії, тренінгові програми стосовно опанування багатьох дисциплін. Щодо операційно-діяльнісного компоненту партнерських взаємин підлітків пропонується використання таких інструментів, як педагогічна ситуація, дискусія стосовно прийняття оптимального варіанту рішення для здійснення певних видів діяльності та робота з підручниками, картами, обладнанням, опорними схемами, участь у тренінгах. Визначено, що наведені педагогічні інструменти, представлені щодо формування третього компонентів, були запропоновані для формування двох інших компонентів. Відмінним може вибір дискусії, зокрема, щодо підвищення складників цього компоненту може бути використано дискусію стосовно прийняття оптимального варіанту рішення для здійснення певних видів діяльності. Вибір нових видів інтерактивних педагогічних інструментів у цій сфері залежить від розвитку наукових розвідок, появи нових запитів із боку шкільного середовища.

Список використаних джерел:

1. Грахова С.И., Насонова С.И. Фасилитация открытой дискуссии на уроках в средней школе. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2017. № 11 (77). С. 191–194.
2. Макарьчева И.А. Оценка уровня мотивации у младших школьников. *Вестник науки и образования*. 2018. № 5 (41). С. 105–108. DOI: 10.20861/2312-8089-2018-41-005.
3. Малихіна Т.П., Сердюк Н.І. Технологія корекційно-розвивальної роботи з підлітками. Бердянськ : БДПУ, 2015. 131 с.
4. Рамзаева Е.Н. Педагогическая ситуация в процессе формирования субкультурной грамотности подростка. *Известия ВГПУ*. 2017. № 2. С. 82–85.
5. Сердюк Н.І. Особливості впровадження соціально-психологічного тренінгу «вчимося бути привабливими». *Молодий вчений*. 2016. № 11 (38). С. 390–393.
6. Старченко В.Н. Естественный педагогический процесс и его принципы как основа деятельности образовательной системы. *Педагогичні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2012. № 2 (20). С. 56–66.
7. Татьянчиков А.О. Розумові операції в контексті адаптації учнів до навчання в основній школі : Методичні рекомендації педагогічним працівникам загальноосвітніх шкіл та практичним психологам. Слов'янськ : Видавництво Б.І. Маторіна, 2015. 114 с.
8. Murty V., Calabro F., Luna B. The Role of Experience in Adolescent Cognitive Development: Integration of Executive, Memory, and Mesolimbic Systems. *Neurosci Biobehav Rev*. 2016. Nov. 70. P. 46–58.
9. Ziółkowski P. Pedagogia. Zarys problematyki. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, 2016. 214 s.

References:

1. Grahova, S.I. and Nasonova, S.I. (2017). Fasilitatsiya otkryitoy diskussii na urokah v sredney shkole [Facilitating Open Discussion in High School Lessons]. *Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki*. № 11 (77). pp. 191–194 [in Russian].
2. Makaryicheva, I.A. (2018). Otsenka urovnya motivatsii u mladshih shkolnikov [Assessment of the level of motivation in junior schoolchildren]. *Vestnik nauki i obrazovaniya*. № 5 (41). pp. 105–108. DOI: 10.20861/2312-8089-2018-41-005 [in Russian].
3. Malykhina, T.P. and Serdiuk, N.I. (2015). Tekhnolohiia korektsiino-rozvyvalnoi roboty z pidlitkamy [Technology of correctional and developmental work with adolescents]. *Berdiansk : BDPU* [in Ukrainian].
4. Ramzaeva, E.N. (2017). Pedagogicheskaya situatsiya v protsesse formirovaniya subkulturnoy gramotnosti podrostka [Pedagogical situation in the process of formation of subcultural literacy of a teenager]. *Izvestiya VGPU*. № 2. pp. 82–85 [in Russian].
5. Serdiuk, N.I. (2016). Osoblyvosti vprovadzhennia sotsialno-psykholohichnoho treninhu “vchymosia buty pryvablyvymy” [Features of the introduction of socio-psychological training “learning to be attractive”]. *Molodyi vchenyi*. № 11 (38). pp. 390–393 [in Ukrainian].
6. Starchenko, V.N. (2012). Estestvennyi pedagogicheskii protsess i ego printsipyi kak osnova deyatelnosti obrazovatelnoy sistemyi [Natural pedagogical process and its principles as the basis of the educational system]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 2 (20). pp. 56–66 [in Ukrainian].
7. Tatiachykov, A.O. (2015). Rozumovi operatsii v konteksti adaptatsii uchniv do navchannia v osnovnii shkoli : Metodychni rekomendatsii pedahohichnym pratsivnykam zahalnoosvitnikh shkil ta praktychnym psykholoham [Mental operations in the context of adaptation of pupils to training in the basic school: Methodical recommendations to pedagogical workers of comprehensive schools and practical psychologists]. *Sloviansk : Vydavnytstvo B.I. Matorina* [in Ukrainian].
8. Murty, V., Calabro, F. and Luna, B. (2016). The Role of Experience in Adolescent Cognitive Development: Integration of Executive, Memory, and Mesolimbic Systems. *Neurosci Biobehav Rev*. Nov. 70. pp. 46–58 [in Spain].
9. Ziuwkowski, P. (2016). Pedeutologia. Zarys problematyki [Pedeutology. Outline of the issues]. *Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wygshiej Shkoly Gospodarki w Bydgoszch* [in Poland].